

POSUDEK OPONENETA DISERTAČNÍ PRÁCE

Jméno studenta: Mgr. Pavel Tašek

Název práce: “Jezuitská panství Žacléř a Žireč v letech 1536-1773”

Vedoucí práce: doc. PhDR. Jana Vpjtíšková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Kateřina Valentová, Ph.D.

Obor a forma studia: DRPVHA - Archivnictví

Povinná kritéria hodnocení práce	Stupeň hodnocení					
	A	B	C	D	E	F
Formální úprava a náležitosti práce	x	☐	☐	☐	☐	☐
Logická stavba a členění práce	☐	X	☐	☐	☐	☐
Jazyková a terminologická úroveň	☐	X	☐	☐	☐	☐
Náročnost tématu na teoretické znalosti	☐	X	☐	☐	☐	☐
Náročnost tématu na praktické dovednosti a na čas	X	☐	☐	☐	☐	☐
Adekvátnost použitých metod a způsob jejich použití	☐	X	☐	☐	☐	☐
Důkladnost zpracování (jdoucí do podrobností)	☐	X	☐	☐	☐	☐
Práce s literaturou (citace, poznámky)	☐	☐	X	☐	☐	☐
Práce s prameny (využití, citace, poznámky)	X	☐	☐	☐	☐	☐
Vymezení cíle a jeho naplnění	☐	X	☐	☐	☐	☐
Vlastní přínos studenta	X	☐	☐	☐	☐	☐
Využitelnost výsledků práce v teorii nebo v praxi	☐	X	☐	☐	☐	☐

Celkové posouzení práce:

Pavel Tašek se ve své disertační práci s podat komplexní obraz fungování jezuitské rezidence v Žirči ve všech jejích funkcích. Tomu odpovídá i členění práce. Jedna z úvodních kapitol je věnována rakouské řádové provincii a jejímu domu první probace, pod něž rezidence patřila. Následuje vysvětlení, jak vídeňský noviciát vlastně ke vzdálenému panství a rezidenci přišel. Další kapitoly už se postupně věnují třem základním rolím rezidence: jejímu fungování jako podřízeného řádového domu, vrchnostenské správě panství Žireč a Žacléř, od jejíž kvality se především odvíjela úspěšnost plnění její hlavního úkolu, a zapojení do duchovní správy v procesu rekatolizace. Poslední kapitola je nazvaná „Rezidence nejen filiálkou noviciátu“ a shrnuje vlastní činnost rezidence v místě působení. Práce je přehledně a logicky strukturována, jasně vymezené podkapitoly dovolují snad se orientovat v její náplni, vyhledávání konkrétních informací usnadňuje rejstřík míst a osob.

S prameny použitými v disertační práci autor pracuje již řadu let, dobře je zná a dokáže je dobře interpretovat. Velmi cenná je jeho znalost pramenů z vídeňského HHStA. Čtenáři jejich přehled nabízí uspořádaný podle jejich současného místa uložení. Tento způsob zřetelně ukazuje rozptýlenost a torzovitost zdrojů, méně účinně hodnotí jejich vypovídací hodnotu

vzhledem ke zvolenému tématu. Zvláštní pozornost by si zasloužily minimálně písemnosti z pera B. Bonningena hodnotícího v roce 1647 stav a přínosnost panství pro řádu. S ohledem na důležitost toho pramene i v kontextu našich znalostí o jiných jezuitských statech by si zasloužily zpráva i urbáře podrobný rozbor.

Autor je relativně dobře obeznámen s domácí literaturou, kterou by však bylo možné ještě obohatit o studie a studentské kvalifikační, které přinášejí drobné střípky informací o řádových residencích a statech české provincie (např. kapitoly v kolektivní práci *Luže v dějinách* nebo bakalářská práce A. Vicianové, *Najstarsia kniha viníc znojemských jezuitov*, MU Brno, 2013). Za nedostatek lze považovat to, že se prakticky vůbec nevyrovnává s literaturou zahraniční. Ne že by se zpracovávané problematice věnovala záplava rakouských, německých, polských či italských badatelů, ale přece jen by bylo dobré se s nimi vyrovnat. Odkaz na literaturu by si zasloužil i popis jednoho z autorových vedlejších pramenů literae annuae, kterým je věnována řada studií i edic (pro rakouskou provincii např. Jörg. ZECH, Die Litterae Annuae der Jesuiten. Berichterstattung und Geschichtsschreibung in der alten Gesellschaft Jesu, *Archivum Historicum Societatis Jesu* 78 (153), 2008, s. 41–61).

Vlastní výklad je podáván přehledně a autor se v něm snaží podat ucelený obraz popisované problematiky, i když mu místy chybí prameny nebo jejich zpracování. Možnosti posunů v poznání, které autorovi skýtala širší škála zpracovaných pramenů, dobře ukazuje kapitola o rozšiřování majetku. Její první část, která popisuje koupi luk, pole a mlýna od města Jaroměř a následné spory s ní, zachycuje proces nabytí majetku mnohem barvitěji, než nepoměrně kratší texty věnované dalším nákupům, kde si autor vystačil pouze s prameny pro vídeňský noviciát z HHStA, tedy převážně s kupními smlouvami.

Autorovi se podařilo celkem zřetelně popsat, jakým hospodařením a příjmy dokázala panství žirečské rezidence financovat vídeňský noviciát. Čtenář však právem může položit banální otázku: Kolik to vlastně vydělávalo? Kolik spotřeboval noviciát? Kolik zůstalo v rezidenci na její zvelebování a případně rozšiřování hospodářství? Odpovědi na tyto otázky z práce nezíská. Je to pochopitelné, pokud nemáme dochovány prameny, ale přesto je škoda, že se autor s takovou otázkou nijak nepokusil vyrovnat.

Dílčí připomínky a náměty:

Ve struktuře práce se jeví jako poněkud neobvyklé oddělení výkladu o personálním zabezpečení činnosti residence od jejího působení v místě sídla. Autor k tomuto oddělení přistoupil v perspektivě užšího či volnějšího spojení s nadřízeným domem, tj. vídeňským noviciátem. Je sice pravda, že jezuité působící k rezidenci neměli žádné osobní vazby a zůstávali součástí organismu rakouské provincie, ale jejich činnost, ať už to bylo duchovní působení nebo stavební aktivity, se dlouhodobě odehrávala v prostředí sídla residence, ale tato dualita není ničím neobvyklým a týká se prakticky všech řádových domů všech provincií. V případě residence 300 km vzdálené od svého mateřského domu navíc položené v srdci jiné provincie, je to, jak se domnívám, jen lépe vidět.

Ač autor prokazuje velmi dobrou orientaci v terminologii týkající se jezuitského řádu, objevují se v práci i drobné nepřesnosti, např. užívání termínu „probační dům“ pro noviciát není vhodné, protože probačním domem byl i terciát (*domus tertiae probationis*). Zavádějící je i interpretace absence nebo objevení se některých řádových funkcí v žirečské komunitě, protože v některých případech jde o funkce, které katalogy někdy uvádějí a jindy pomíjejí, tudíž nemůžeme prokázat, kdy se funkce „ztrácí“ a kdy je jen skryta za jinou, důležitější. Typicky to platí pro funkci chrámového zpovědníka, jímž byli všichni kněží komunity, pokud nebyli bezmocní, hluchí nebo *verbis expresis* zbavení toho úkolu. Řádové výroční katalogy to v některých letech potvrzují, jindy vytvářejí zdání, že zpovídali jen starci nebo nikdo... Za přínosné bych také považovala věnovat větší pozornost kariérám některých jezuitů, kteří v rezidenci pobývali delší dobu, na prvním místě se nabízejí nejdéle sloužící kněz Wenceslaus

Kottlas a koadjutor Fridericus Steudner už proto, že délka jejich pobytu je opravdu neobvyklá a o každého z nich jistě měla zcela jiné důvody.

Autor práce v závěru práce píše, že by rád své výzkumy směřoval do římského generalátního archivu. Kolik přímých dokladů o chodu rezidence budeme možné najít, nedovedu odhadnout. Přínosná bude jistě korespondence a zejména třetí řada trienálních katalogů, která poskytuje velmi schematický přehled hospodaření jednotlivých domů a kolejí za uplynulé ideálně tříleté období. Právě mezi příjmy vídeňského noviciátu bychom mohli najít ono kouzelné číslo, kolik vlastně panství Žireč a Žaclěř vynášely.

Otázkou do diskuse nad prací je problematika možností komparace shromážděných informací o hospodaření na panstvích spravovaných rezidencí. Autor už hledal možnosti srovnání s publikovaným výzkumem o rezidenci v Opařanech, resp. panstvím Bernartice a Dobronice, která živila pražskou Klementinskou kolej. Nabízejí se statek Soběchleby spravovaný rezidencí Bohosudov podřízenou koleji v Chomutově, nebo rezidence a panství Zdounky náležející brněnskému noviciátu. Pro rakouskou provincie by srovnávací materiál mohlo poskytnout studium hospodářského zázemí koleje v Štýrském Hradci, jímž byly budovy a pozemkový majetek reformací zaniklé kartouzy Jurkloster vzdálené od koleje 150 km.

Hodnocení a jeho zdůvodnění:

Práce ve velmi přínosným počinem především pro výzkum fungování hospodářského zázemí jezuitských řádových domů. Pokouší se totiž o poměrně detailní popis personálního zajištění vrchnostenské správy, procesu rozšiřování majetku i struktury hospodářské činnosti. Odhaluje tak široké spektrum fungování jednotlivých hospodářských jednotek a různých zdrojů příjmů obou studovaných panství. Práce je však vystavěná komplexněji a proto se stává cennou studií pro srovnávání s jinými řádovými residencemi, a to nejen těch, jejichž účelem bylo budovat materiální zázemí nařízeným kolejím a domům, ale i těmi, které sloužily i jiným účelům (např. jako misijní zázemí, správa poutního místa nebo jako letní odpočinkové sídlo řeholníků).

Práci doporučuji k obhajobě.

Předložená disertační práce splňuje požadavky na tento typ kvalifikační práce, proto ji předběžně klasifikuji jako *prospěl*.

V Červeném Kostelci

5. 8. 2024

